

Umberto Girometta (1883–1939)

Povodom 100-te obljetnice rođenja*

TONČI RADA I NENAD ŠALJIĆ

Navršava se stogodišnjica rođenja Umberta Giromette, utemeljitelja speleologije i planinarstva u Dalmaciji. Rodio se 16. 6. 1883. godine u staroj splitskoj porodici talijanskog porijekla. Nakon završene osnovne škole i Velike Realke u Splitu, odlazi u Beč gdje apsolvira prirodopis kao glavni, a fiziku i geografiju kao sporedne predmete. Godine 1908. vraća se u rodni grad, zasniva porodicu i postaje suplenat na Velikoj Realci. Naredne dvije školske godine (1909/10. i 1910/11.) poduzima niz izleta sa svojim učenicima i kolegama: Bujasom, Barbettijem, Bezjećem, Pavkovićem i Uvodićem. Svakako su najznačajnija dva izleta na kojima su istražene špilje: Pisana stina (5. 6. 1910.) i Vranjača (25. 5. 1911.). Školske godine 1911/12. zajedno s kolegom dr Ramirom Bujasom osniva »Špiljarski odio«. U izvještaju c. k. Velike Realke za 1911/1912. godinu o tom događaju osnivači pišu: »... Ako se je i prijašnjih godina posjećivala po koja pećina, bilo je to rijetko i nesustavno, a i bez potrebite opreme. Ove se je godine sastavila za tu svrhu učenička sekcija, tz. špiljarski odio. Svrha je ovoj sekciji dvojaka, a može se ukratko označiti: šport i znanost...«. Iako je Girometta 14. 9. 1912. godine premješten na Veliku Gimnaziju, nastavlja s istraživanjima speleoloških pojava srednje Dalmacije zajedno s R. Bujasom i učenicima uključenim u Špiljarski odio, koje je narod nazivao »jamarima«. Godine 1913. dodijeljen mu je profesorski naslov. Uskoro odlazi u rat, a po povratku nastavlja sa špiljarskim radom uz pomoć prof. Marka Margetića, jer je R. Bujas premješten na službu u Zadar 1915. godine. Sva svoja dotadašnja istraživanja sabrao je u djelu »Jame i pećine srednje Dalmacije« objavljenom u Beogradu 1923. godine na poticaj dr Jovana Cvijića.

Godine 1927. potaknuo je osnivanje »Sekcije za istraživanje kraških pojava« u HPD »Morsor«. O tom periodu Giromettina rada danas je vrlo malo poznato.

Bio je prirodoslovac u najširem smislu riječi. Zanimala ga je biologija, geologija, paleontologija, arheologija, speleologija i hidrografija, a rezultate istraživanja objavljivao je u dnevnim novinama, časopisima i različitim publikacijama. Najrade je proučavao faunu špilja i jama. Na brojnim speleološkim akcijama sakupio je bogatu faunističku zbirku, a rezultate proučavanja objelodanio je u raspravi »Fauna cavernarum Dalmatiae«. U znak priznanja za dugogodišnji i plodni rad

na sakupljanju biološkog materijala njegovo ime nosi jedna vrsta špiljskog pauka — **Troglohyphantes (Stygohyphantes) giromettai** (Kulczynski, 1914.) i jedna podvrsta špiljskog kornjaša — **Duvalius (Euduvalius) novaki giromettai** (J. Mueller, 1912.).

U Girometta je zadužio grad Split i kao osnivač Prirodoslovnog muzeja koji je otvoren 5. 4. 1926. godine. Iste godine je osnovao do Muzeja i Zoološki vrtić uz veliku pomoć svog dobrog prijatelja Marki Rudija, koji je poklonio i prvih nekoliko životinja. Neumorni Girometta osniva 1928. godine uz Muzej i mali Morski akvarij od devet bazena. To je bio, nakon prvog svjetskog rata, prvi javni morski akvarij u državi.

* Preuzeto iz »Špiljarskog vjesnika« br. 1. uz slikovnu nadopunu

Umberto Girometta (četvrti s desna) i Ramiro Bujas (treći s lijeva) s »jamarima« iz splitske Velike realke oko 1912. godine

Mnogo je uradio na društvenom i kulturnom polju na području planinarstva. Osnutkom splitske podružnice HPD »Mosor«, 1925. g. prelazi iz Primorskog planinarskog društva »Dinara« u »Mosor« i postaje pročelnik »Izletne sekcije«. Godine 1927. postaje potpredsjednik društva, a ujedno obavlja dužnost pročelnika »Izletne sekcije« i »Sekcije za istraživanje kraških pojava«. Na trećoj glavnoj godišnjoj skupštini (20. 3. 1928.) prof. Girometta izabran je za predsjednika »Mosora« i tu je dužnost obavljao punih 11 godina, sve do smrti.

Pod njegovim vodstvom HPD »Mosor« postaje jedna od najaktivnijih planinarskih organizacija u Hrvatskoj. Giromettinom zaslugom lugarska kuća pod Kunjevodom na Mosoru ustupljena je splitskim planinarima i preuređena u prvo planinarsko sklonište u Dalmaciji; u dolini Ljuvač na Mosoru izgrađen je planinarski dom (1931. g.) koji danas nosi njegovo ime; izgrađeno je sklonište na Kamešnici (1935. g.); uređena je planinarska kuća na sedlu Vaganj na Prolog planini (1936. g.); godinu dana kasnije bila su izgrađena skloništa na Vidovoj gori (otok Brač) i na Krug planini ispod vrha Cincar. Treba li još spominjati i vidilicu na Kamešnici, te vidilicu na Mosoru (nosi njegovo ime)? Vrijeme je malo toga poštjedelo, ali je očito koliko je volje i rada trebalo da se stvori ono što je »Mosor« imao pod Giromettinim vodstvom. S članom »Mosora« Albertom Seitzom također je poduzimao i akcije za ponovno pošumljavanje krša već 1927. godine, tzv. »šumske dane«.

Popularizira prirodne znanosti i živom riječju održavajući u Splitu mnoga javna predava-

vanja, u prvom redu iz područja prirodopisa i planinarstva. Nije bilo mjeseca u kojem Girometta ne bi održao barem jedno predavanje. Prije nego što je »Mosor« počeo priređivati prve izlete (»ekskurzije«), održao je nekoliko predavanja o planinarstvu i planinama Mosoru i Kozjaku. Početkom 1926. godine održao je ciklus od četiri predavanja o kršu i osobinama krša.

Znanstveni i prosvjetni rad prof. Giromette došao je do izražaja i u pisanoj riječi. Oko 90 tiskanih radova, članaka i rasprava svjedoči o intenzivnom i predanom radu.

Izveo je nekoliko značajnih i spomena vrijednih djela. U doba velike gladi na području Dalmatinske zagore samoinicijativno je organizirao prikupljanje hrane i odjeće, koju je 1922. godine uz pomoć omladine dijelio po zagorskim selima. Njemu u čast osnovali su Mosoraši, nakon njegove smrti, »Humani fond Prof. Giromette za pomaganje seoske sirotnije«.

Bio je član više društava: »Primorskog prirodoslovnog društva« u Splitu, član i tajnik društva »Marjan«, dopisni član »Zoološkog društva« u Beču, »Geografskog društva« u Beogradu, počasni član »Hrvatskog prirodoslovnog društva« u Zagrebu, »Stijega izvidnika i planinki« u Splitu i dugogodišnji predsjednik HPD »Mosor«. Primio je orden Sv. Save IV stupnja, a »Mosor« ga je 1937. godine odlikovao briljantnom značkom.

Kao što vidimo, prof. Girometta je na trostrukom polju razvijao svoju aktivnost: kao nastavnik na srednjoj školi, kao ravnatelj Prirodoslovnog muzeja i Zoološkog vrta i kao predsjednik HPD »Mosor«. Nema sumnje da

je prve dvije dužnosti obavljao najsvjesnije, ali je svoju dušu i ljubav unosio u rad »Mosora«.

Nakon jednog pada na Mosoru, počeli su se manifestirati znaci teške bolesti.

»... Umro je smrću koju nije zavrijedio: nenadano, neočekivano i teško. Umro je na Marjanu gdje je duge godine razvijao svoj znanstveni rad, u prirodi koju je volio; na mjestu gdje je običavao primati u se sunčane zrake, vjerujući da će to umiriti njegove napornim radom izmučene živce. Ali toga sunca, te pri-

rode kao da je bilo odviše u njegovom životu, i možda je on, kao svi pioniri dobre stvari, bio ponešto i žrtva svega toga... Prof. Girometta podigao je ruku na sebe...» (»Novo doba«).

27. travnja 1939. godine umro je prirodoslovac, speleolog, planinar, pedagog i publicist prof. Umberto Girometta.

Zahvaljujemo se na ugodnom razgovoru i podacima: Nori Bulić rođ. Girometta, Tonki i Nikoli Cakarun, Anti Grimaniju i Radi Mikačiću, pionirima planinarstva u Splitu.

BIBLIOGRAFIJA SPELEOLOŠKIH RADOVA I ČLANAKA U. GIROMETTE

Bibliografija je napisana prema bibliografiji T. Soljana objavljenoj u »Hrvatskom Planinaru«, koji je tiskan povodom smrti U. Giromette, 1939. godine. Pojedine pogrešne podatke smo ispravili, a one koje nismo mogli provjeriti označeni su znakom*. Naknadno ćemo objaviti podatke koji nedostaju. Pozivamo sve one koje zanima Giromettin rad da nadopune ovu bibliografiju.

Bujas, R. i Girometta, U. 1912. Špiljarski odio i njegov rad školske godine 1911—1912. Izvještaj c. k. Velike Realke u Spljetu za školsku godinu 1911—1912, str. 5—26, Split

Girometta, U. 1913. Osobine špiljske faune. Program č. kr. Velike Gimnazije u Spljetu za školsku godinu 1912—1913., XLVII., str. 3—11, Split

Girometta, U. 1913. Fauna nekih špilja i bezdanica (jama) srednje Dalmacije. Program č. kr. Velike Gimnazije u Spljetu za školsku godinu 1912—1913., XLVII., str. 13—16, Split

Girometta, U. 1914. Prilog poznavanju troglobijske i troglobinske faune Dalmacije uz geomorfološke bilješke o istraženim špiljama i jamama. (Fauna cavernarum Dalmatiae). Program č. kr. Velike Gimnazije u Spljetu za školsku godinu 1913—1914., XLIX., str. 3—16, Split

Spelaus 1922. Listajući moje speleološke bilješke. I. Novo Doba, god. V, br. 22 od 27. 01. 1922., str. 2, Split

Spelaus 1922. Listajući moje speleološke bilješke. II. Novo Doba, god. V, br. 24 od 30. 01. 1922., str. 2, Split

Spelaus 1922. Listajući moje speleološke bilješke. III. Novo Doba, god. V, br. 26 od 01. 02. 1922., str. 2, Split

Spelaus 1922. Troglobijska (špiljska) fauna. Novo Doba, god. V, br. 88 od 15. 04. 1922., str. 10, Split

Girometta, U. 1923. Jame i pećine srednje Dalmacije. Glasnik geografskog društva, sves. 3, str. 95—120, Beograd

Girometta, U. 1926. Vranjača. Hrvatski Planinar, HPD, god. XXII, br. 3, str. 33, Zagreb

Spelaus 1926. Vranjača. (Prigodom prve speleološke ekskurzije HPD »Mosor«). I. Novo Doba, god. IX, br. 34 od 06. 03. 1926., str. 2, Split

Spelaus 1926. Vranjača. (Prigodom prve speleološke ekskurzije HPD »Mosor«). II. Novo Doba, god. IX, br. 35, od 07. 03. 1926., str. 2, Split

Girometta, U. 1927. Ledenice u srednjo-dalmatinskom kršu. Hrvatski Planinar, HPD, god. XXIII, br. 7, str. 7, Zagreb*

Girometta, U. 1929. Vranjača. Narodna Tiskara, HPD »Mosor«, str. 1—27, Split

Spelaus 1929. Vranjača. Novo Doba, god. XII, br. 281 od 16. 11. 1929., str. 6, Split

Spelaus 1930. Vranjača — nova turistička atrakcija splitske okolice. Novo Doba, god. XIII, br. 6 od 09. 01. 1930., str. 6, Split

Girometta, U. 1930. Još o Vranjači. Hrvatski Planinar, HPD, god. XXVI, br. 1, str. 20—25, Zagreb

Spelaus 1930. U razgovoru s fragmentom zemljane posude. — Važni prethistorijski nalazi u Vranjači. Novo Doba, god. 7, br. 7 od 29. 01. 1930., str. 7, Split*

Spelaus 1931. Jame i pećine primorskog krša. Novo Doba, god. XIV, br. 284 od 05. 12. 1931, str. 4, Split

Girometta, U. 1932. Jame i pećine primorskog krša. Hrvatski Planinar, HPD, god. XXVIII, br. 1, str. 16, Zagreb

Girometta, U. 1934. Meteorološki odnosi u pećinama i jamama. Novo Doba, god. XVII, br. 303 od 25. 12. 1934., str. 6—7, Split

Girometta, U. 1935. Meteorološki odnosi u pećinama i jamama. Hrvatski Planinar, HPD, god. XXXI, br. 2, str. 37—42, Zagreb

Girometta, U. 1935. Špiljski nalazi u srednjoj Dalmaciji. I. Hrvatski Planinar, HPD, god. XXXI, br. 10, str. 289—294, Zagreb

Girometta, U. 1935. Špiljski nalazi u srednjoj Dalmaciji. II. Hrvatski Planinar, HPD, god. XXXI, br. 11, str. 323—330, Zagreb

LITERATURA

*Izvod iz matične knjige rođenih. Broj 373/83, Sekretarijat za opću upravu, Split

*Hrvatski planinar» 1939. HPD, god. XXXV br. 6, str. 161—200, Zagreb

*Monografija PD »Mosor« 1925—1975» 1975. PD »Mosor«, str. 1—92, Split

Regner, B. 1979. Prof. U. Girometta i njegovo djelo. Naše planine, PSH, god. LXXI, br. 5—6, str. 151, Zagreb

Vrdoljak, S. 1951. Kroz prošlost do sadašnjice. Monografija PD »Mosor« 1926—1951», PD »Mosor«, str. 1—18, Split